

Fedyk L., PhD in historical science, assistant professor of the department of theory and history of state and law Ivano-Frankivsk University of Law named King Danylo Galician (Ivano-Frankivsk, Ukraine), E-mail: kilo-pl@ukr.net

Metropolitan Andrey Sheptytsky views on the geopolitical situation of Ukraine

Abstract. *The study of historical sources and factors and the occurrence of geopolitical events is a prerequisite for understanding the political reality in Ukraine. It is noted that the formation of Ukrainian political thought of the late XIX - early XX century. geopolitical situation on Ukrainian lands affected by political and geographical location on the border of Ukrainian territory civilizational borders between Western and Eastern Christian religious regions of the world. Established that A. Sheptytsky geopolitical views shaped by certain political realities.*

Metropolitan was familiar with the then European construction projects – «median Europe» and «New Europe». His own views can be considered a combination of Western and Central European areas that existed in the Ukrainian political thought. A. Sheptytsky was inherent to national Christian type geopolitical consciousness – seeing the world as a combination of related religious people. Ukraine he viewed primarily as a Christian country in the Christian community of states. The key elements of Ukrainian history consider the metropolitan of Christianity and the conclusion of Brest. These two acts allowed Ukrainian unite the Christian world, gave impetus to the culture, and the ability to maintain identity in a hostile environment. A factor that determined the current situation of the Ukrainian lands were geographical location between two culturally and religiously distinct spaces – Western and Eastern. Ukrainian Religious differences were the result of different foreign policy goals and in turn led to different geopolitical orientation. A factor which provides one people over another advantage is its high level of culture based on education and science.

A characteristic feature of the geopolitical views A. Sheptytsky was focused on such intangible factors as geopolitical religion, culture, strengthening the thesis of the right of peoples to self-determination, building relationships based on recognition of equality, establish state borders based on ethnographic principle. Noted Western European orientation clear foreign policy orientation A. Sheptytsky, which showed his diplomatic activity, classifying and Ukraine as the only political body.

A. Sheptytsky undertook practical measures to acquaint the international community with the Ukrainian problem in 1921-1923. Interwar period showed a Metropolitan attention to international developments, especially those related to Ukrainian lands: the fall of Czechoslovakia in 1939 and the Polish-German conflict. The beginning of the German occupation once again confirmed Ukraine A. Sheptytsky vision in the circle of European nations in its democratic dimension. This metropolitan disassociated himself from any manifestation of chauvinism in international and interstate relations.

Key words: *metropolitan, Andrey Sheptytsky, geopolitical position, religious contradictions, Ukrainian land.*

УДК 321.[64+7]

Сарбаш К. О.

аспірантка кафедри соціальної філософії та філософії освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), E-mail: sarbash.kate@gmail.com

ДВОПОЛЮСНА МОДЕЛЬ ГІБРИДНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Анотація. *Синтезовані в єдиний підхід методологічні принципи концепцій дефектної демократії та конкурентного авторитаризму. Обґрунтована доцільність виокремлення в гібридному типі політичного режиму авторитарного та демократичного спектрів. На основі розкриття сутнісних аспектів функціонування гібридного режиму, сконструйовано його двополюсну модель.*

Ключові слова: *гібридний політичний режим, дефектна демократія, конкурентний авторитаризм, владна конкурентоспроможність, двополюсна модель гібридного режиму.*

Постановка проблеми. Головними теоретичними недоліками більшості існуючих на сьогодні концепцій, що в якості предмета своїх досліджень вивчають різні аспекти функціонування гібридного політичного режиму (далі – ГПР),

є однобічність і поверхневість аналізу. Однобічність полягає в односторонньому підході (з позиції демократичного, чи авторитарного ракурсу, що зводить нанівещь евристичність категорії гібридного режиму) в пізнанні «сірої зони». «Більшість «трансформаційних країн» не є ані диктатурами, ані «молодими демократіями». Вони належать до політичної сірої зони» [4, с. 9]. Цей термін отримав більше поширення, ніж подібна до нього даймондівська дефініція «сутінкова зона» («twilight zone»), як характеристика «електоральних демократій (курсив наш – К. С.), які перебувають у стані «персистивності без легітиматії чи інституціоналізації»» [5, с. 22].

Відповідно, поняття режиму сірої зони є семіотично нейтральним та концептуально охоплює як політико-режимні гібриди демократичної спрямованості, так і ті, що схильні до використання переважно авторитарних методів й засобів здійснення політичної влади. Іншими словами, семантика концепту «сіра зона» інтенціює двоїстість ГПР, що включає в себе поєднання демократичних і недемократичних рис. Однак, повністю зміст «сірої зони» розкривається саме через категорію гібридного режиму, яка не тільки окреслює коло двоспектних за змістом режимів, скільки вказує на те, що подібні політії містять у собі сфери гібридизації політичних процедур, практик, інститутів тощо. Тобто, ГПР у цілому з ролі об'єкта пізнання перетворюється на гносеологічний інструмент своєї концептуальної самоактуалізації. З однобічністю наукових студій пов'язана поверхневість досліджень даного типу режиму, незаглибленість у пізнання атрибутивних ознак, натомість розповсюджена фіксація переважно модальних особливостей гібридних систем.

Прикладна необхідність розрізнення демократичного й авторитарного спектрів у середині ГПР полягає у різниці політично-управлінських стратегій розвитку та вдосконалення відповідних субтипів гібридної політичної системи. В дефектній демократії зусилля з поліпшення якості консолідації демократії повинні бути націлені на подолання інституційних і функціональних дефектів. У стратегії демократизації конкурентного авторитаризму наголошується на зусиллях, спрямованих щодо зміцнення демократичної опозиції, правової оптимізації каналів доступу до «арен суперництва», а також на отримання надійних гарантій вільної конкуренції за політичну владу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно науковців, які вивчали проблему субстанційних властивостей ГПР на концептуальному рівні системно та послідовно, то подібних досліджень у вітчизняній, англо- та російськомовній літературі ще й досі не існує. Єдину спробу в даному напрямі здійснив у 2009 р. професор політичних наук Університету Якобса (м. Бремен, Німеччина) Матієс Богаардс [3]. Його намагання побудувати «стратегію двокореневого дослідження» («double-root strategy») було дійсно багатообіцяючим. Однак, навіть ця унікальна наукова розвідка характеризується дискретністю і звелась до аналізу концепції дефектної демократії В. Меркеля та мовчазної згоди визнання неекспліцитності електорального авторитаризму А. Шедлера. Серед інших політологів, які спробували обґрунтувати есенціалістську дуальність ГПР, були: Л. Даймонд, Д. Кольєр і С. Левіцкі, Л. Морліно, Ф. Шмітер та ін.

Мета дослідження. З теоретичного аспекту актуальності впливають цілі статті – розкриття сутнісної двосторонності гібридного режиму та наочного відображення даної особливості в моделі ГПР, що вимагає комплексного дослідження його демократичного й авторитарного субтипів на основі синтетичного поєднання результатів найбільш евристичних концепцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Домінуючою на сьогодні стратегією вивчення ГПР є «однокоренева» проліферація прикметників-дискрипторів певного політико-режимного концепту, причому в першу чергу демократії. Сам факт необхідності розкриття змісту й уточнення конкретного предметного значен-

ня вкрай полісемантичного на сьогодні поняття демократії через її предикативні відношення є беззаперечним. Однак, автор статті апелює до невід'ємності та доцільності комплексного дослідження гібридного режиму й тим самим звернення до «авторитаризмів із прикметниками» і доповнення результатами аналізу останніх студій із вивчення демократичного вектору. Як влучно зауважив фундатор сучасної теорії недемократичних режимів Хуан Лінц: «Режими, які виразно не демонструють ніякої еволюції у бік побудови демократії, можуть бути ґрунтовніше описані в якості «зменшеної», «пом'якшеної» форми авторитаризму» [9, с. 34].

Що стосується першого аналізованого субтипу ГПР, який традиційно має назву «демократія з прикметниками», то найбільш послідовною в цьому плані є концепція дефектної демократії В. Меркеля. У співавторстві з А. Круасаном він визначає даний режим як «систему панування (традиційний для німецького політичного дискурсу синонім *владарювання* – *K. S.*), в якій доступ до влади регулюється за допомогою значущого та дієвого універсального «виборного режиму» (вільних, таємних, рівних і загальних виборів), але при цьому відсутні міцні гарантії базових політичних та громадянських прав і свобод, а горизонтальний владний контроль й ефективність демократично легітимної влади істотно обмежені» [1, с. 7].

Вольфганг Меркель – фактично перший, хто системно підійшов до аналізу кратологічних джерел та чинників такого вкрай мінливого феномену як політичний режим загалом і демократії й її дефектності (від лат. *dēfectus* – зменшення, недолік), зокрема. «Дефект» демократії ґрунтується на трьохвимірному (політична участь, політична конкуренція та конституційно-правова дієвість) розумінні даного типу режиму та конкретизується в шести верифікованих параметрах. У випадку якщо один із даних параметрів дисфункціональний [10], стає неможливим говорити про повноцінну конституційну демократію в тій чи тій країні. Дефектна демократія не здатна забезпечити, принаймні, інституційний мінімум у всіх трьох вимірах, який спроможна створити для належного функціонування лише демократично-правова політична система. Прикметник «дефектна», таким чином, відображає *пошкодження* цих інституційних механізмів політичної влади.

Коротко охарактеризуємо вищезгадувані параметри в аспекті їх функціонування у *демократичному* суспільстві:

1. «Легітимація панування». Демократії легітимізуються через принцип свободи та рівності реалізованого суверенітету народу. Відповідний тип легітимності, передусім, закріплює та гарантує втілення на практиці положення про народ як джерело влади;

2. «Доступ до панування». В демократичних режимах можливість «входу» до політичної влади відкритий та інституціоналізований через надійні гарантії загального, рівного, таємного, вільного (пасивного й активного) виборчого права;

3. «Монополія на панування». У ліберально-конституційних демократіях політичні рішення приймаються виключно представниками народу, прямо чи опосередковано легітимізованими демократичним чином. Не існує таких сфер, в яких фактори, котрі не володіють демократичною легітимністю могли б приймати і здійснювати позаконституційні публічні рішення;

4. «Домагання на панування». Мова йде про проблему поширення державної влади на публічну та приватну сторони суспільного життя. У демократіях між даними сферами існує конституційно встановлена та захищена правовим законом межа. Тому обсяг владних повноважень правлячого класу лімітований і не має всеохоплюючого характеру;

5. «Структура панування». У демократичних політичних системах три гілки влади розведені інституційно, а механізм стримування і противаг діє таким чином, що відповідні державні органи, які формують ці гілки, здатні ефективно контролювати функціонування одне одного. Це стосується насамперед відокремлення судової влади від виконавчої та законодавчої;

6. «Спосіб здійснення панування». В демократіях політична влада реалізується відповідно до конституційно легітимованих принципів і підлягає обмеженню та контролю [1, с. 8–10]. Надійним показником сфери конституційно-правового стимування будь-якої влади та критерієм її демократичності у підсумку слугує система маркерів (ступінь дотримання політичних прав і громадянських свобод, ефективність уряду та знову ж таки рівень її легітимності тощо). Найбільш повно цей параметр матеріалізується в політико-правовій системі дієвого конституціоналізму.

Виходячи з двох останніх параметрів, які належать до конституційно-правового виміру демократії, можна встановити стійке каузальне відношення: чим більш справно функціонують ліберально-конституційні інститути політичної влади, тим більш демократичним є режим. І навпаки: чим менше пошкоджується конституціональний механізм функціонування політичної влади, тим менш дефектним може бути демократичний режим, або демократичний субтип ГПР. При цьому, варто зазначити, що дана закономірність ґрунтується лише на одному з трьох – ліберально-конституціоналістському – параметрі, відповідно до якого режими можуть бути поділені за шкалою: ліберальна демократія – неліберальна демократія (як підтип ГПР), із перспективою виокремлення ліберального авторитаризму. Німецькі вчені, виходячи з двох перших вимірів, також виокремлюють підтипи дефектної демократії, проте не це безпосередньо стосується предмету нашого дослідження. Аналізований параметр кристалізує *право* як вирішальний політичний засіб у демократії. Зокрема, він закріплює інституційно-правовий характер правил гри у боротьбі за політичну владу в демократичному режимі та витісняє на другий план примусові методи. В дефектних демократіях правова форма політичних змагань пошкоджується.

Логіка конструювання авторитарного субтипу ГПР може ґрунтуватися на асиметричних принципах до тих, які застосовуються в концепції дефектної демократії. Розрізненню підтипів авторитарного спектру гібриду сприяє, зокрема з'ясування демократичних інститутів або функцій, які інкорпорується («привносяться») до авторитаризму. Методологічна діаметральність полягає у тому, що в дефектних демократіях відповідні параметри навпаки пошкоджуються («відіймаються»). Проте, тоді виникає слушне для всієї теорії політичних режимів питання: де проходить межа між «пошкодженими» різновидами демократії та «пом'якшеними» формами авторитаризму?

При всій різноманітності демократії варто визнати, що світ авторитаризмів не менш різнобарвний. Аналізуючи такі відмінні одне від одного персоналістські, султаністські, диктаторські, військові тощо режими, виникає потреба виокремлення родової ознаки, яка об'єднувала б авторитарні політичні системи в один тип. На наш погляд, цією характеристикою може слугувати *функціональна монополізація політичної влади* (не плутати з меркелівським параметром «монополії на панування», який базується на інституційному факторі; ці аспекти не є тотожними за змістом, а в широкому розумінні перший включає другий). На відміну від авторитарного, чинний демократичний режим характеризується плюралістичністю всіх сфер суспільного життя і правовою формою правил політичної боротьби. Головна ж функціональна відмінність тоталітарного режиму від авторитаризму полягає в тому, що тоталітаризм є системою загального монополізму єдиної (або ж гегемонної) партії в усіх сферах життя суспільства через тотальний контроль держави [6].

На шляху досягнення нашої дослідницької мети – побудови двополюсної моделі – це один із наріжних моментів, оскільки крім загального моделювання ми намагатимось підібрати спільну для обох спектрів ГПР епістемологічну шкалу, що ґрунтувалася б на єдиному й еквівалентному, як для демократії, так і для авторитаризму, критерії. В даному випадку, на наш погляд, таким надійним методологічним знаряддям дослідження є двомірна шкала «монополізм–плюралізм» політичної влади в суспільстві. Він якісно та надійно проводить демаркаційну лінію між

«мінімальними» демократіями (не кажучи вже про її консолідовані форми) та не-демократичними режимами.

Виведений нами загальнорежимний критерій релевантний також і для його застосування в аналізі авторитарного субтипу ГПР. В даному випадку найбільш корисною концепцією, що органічно може бути синтезована з дефектною демократією є обґрунтований С. Левіцкі та Л. Веєм концепт конкурентного авторитаризму. Саме він, а не аналізований М. Богаардсом шедлерівський «виборчий авторитаризм», сприяє побудові послідовної та системної двополюсної моделі ГПР, оскільки стосується сутнісних властивостей різних типів політичних систем, а не лише їх електорального атрибуту. Останній поволи перестає бути визначальною особливістю для розрізнення режимів. Навіть жорсткі авторитарні системи, адаптуючись до демократизаційної тенденції сучасного світу, використовують вибори як чинник своєї легітимації, не перестаючи бути недемократичними за змістом.

Передусім те, яким чином недемократичні управителі намагаються втримати монополію реалізації влади в змагальницьких умовах суспільно-політичного середовища змушує зараховувати конкурентний авторитаризм вже не до авторитарного типу чи демократії, а до ГПР. Причому в аспекті, що в певному відношенні протилежний його демократичному субтипу. Політична боротьба в них характеризується «конкурентоспроможністю», ступінь якої чим більше, тим менш авторитарним (і далі – більш демократичним у своєму евентуальному розвитку) є режим. Опозиційні сили використовують демократичні інститути у змаганні за політичну владу, але останні не є змістовно-демократичними та функціонують недосконало й часто несправно через те, що правила гри викривлені на користь тих, хто цією владою володіє.

Внаслідок збереження основних демократичних інститутів у конкурентних авторитарних режимах, існує декілька сфер політичного суперництва, через які опозиційні сили можуть періодично кидати виклик владі, послаблювати її, а іноді навіть перемагати. Таких «арен можливого протиборства» в умовах конкурентного авторитаризму С. Левіцкі та Л. Вей виокремлюють чотири: 1) виборчий процес, 2) боротьба із законодавчим органом; 3) функціональна спроможність судової гілки влади; і 4) вплив засобів масової інформації. Вони перегукуються із окремими параметрами, на основі яких В. Меркель і А. Круасан розрізняють підтипи дефектної демократії: перший еквівалентний «доступу до панування», другий і третій корелюються зі «структурою панування», четвертий – із аспектом «домагання на панування».

Першою ареною суперництва, на думку американських дослідників, є виборчі процедури. В закритих суспільно-політичних системах вибори або не проводяться взагалі, або існують як формальність: є фіктивними за змістом та імітаційними за формою. Електоральна конкуренція усувається де-юре, як на Кубі та в Китаї, або де-факто, як у Казахстані й Узбекистані. В останньому взагалі заборонені опозиційні партії, а лідерів опозиції, якщо вони і наважуються з'явитися на політичному полі, регулярно репресують. Крім того, незалежні чи зовнішні спостерігачі не мають можливості перевірки результатів виборчого процесу через паралельний підрахунок голосів, що створює підґрунтя фальсифікації виборів. У результаті, опозиційні сили не становлять серйозної загрози для влади, а самі вибори є неконкурентними.

Наприклад, казахський президент Н. Назарбаєв майже чверть століття регулярно та безперервно обирається на посаду: у 1991 р. (вперше обрано) він «здобув» 98,8% голосів, 1999 р. – 81%, 2005 р. – 91%, 2011 р. – 95,55%, а на останніх позачергових виборах 26 квітня цього року – 97,7%. Місія спостерігачів ОБСЄ у своїй доповіді зазначила, що у зв'язку з відсутністю реальної опозиції виборці не мали можливості вибору політичної альтернативи правлячій партії, а свобода слова та діяльність ЗМІ була обмежена. Велика кількість членів і практично всі голови виборчих комісій виявилися пов'язаними з назарбаєвською партією «Нур Отан» [2]. При цьому, вибори

у країнах, в яких президенти [пере]обираються з більш ніж 70 відсотками голосів, у цілому можна вважати неконкурентоспроможними. [8, с. 55].

Друга і третя сфери суперництва пов'язані з горизонтальним протиборством гілок державної влади, передусім президента з легіслатурою. Політичні змагання глави виконавчої влади та вищого органу законодавчої гілки влади Україні та Російській Федерації 1990-х рр. яскравий тому приклад. Іншою сферою потенційного суперництва, що функціонально й організаційно пов'язана із попередньою, є протистояння з боку судової системи неправовим рішенням виконавчої влади, при потуранні останній парламента. Наприклад, неконтрольований виборним монархом суддя Верховного суду Малайзії в 2001 р. звільнив з-під варти двох дисидентів, які були ув'язнені відповідно до «Закону про внутрішню безпеку» (1960–2012 рр.) та публічно поставив під сумнів узагалі доцільність такого драконівського нормативно-правового акту.

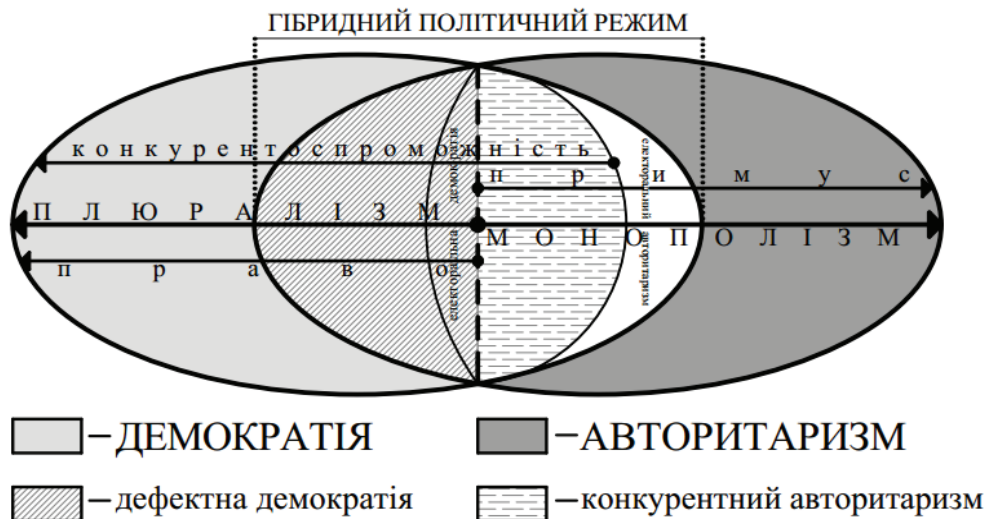
Нарешті, засоби масової інформації є однією з центральних точок розбрату в конкурентних авторитарних режимах. У більшості повноцінних автократіях ЗМІ повністю під контролем держави чи жорстко цензуються, або вони систематично піддаються репресіям. Правителі у конкурентних авторитаризмах намагаються постійно придушити вільнодумство ЗМІ, проте, використовують «більш тонкі механізми репресії», ніж їхні колеги в автократіях. Ці методи часто включають в себе хабарництво, контроль за розподілом державної реклами, маніпуляції боргами та податками щодо мас-медіа, розпалювання конфліктів між акціонерами й обмеження законами щодо преси, судові переслідування незалежних і опозиційних журналістів і т. ін. [8, с. 54–58].

Таким чином, відмітною особливістю конкурентного авторитаризму можна вважати те, що політична конкуренція має факт реального існування і не є властивою для авторитарного типу режиму характеристикою, оскільки загрожує монополії на владу правлячої групи (особи), але яку не усувають через силові репресії. При цьому, автократ прагне зберегти контроль передусім за результатами виборів («електоральні процедури конкурентні, проте несправедливі»). Якщо ж це здійснити не вдається, владарююча сила намагається всіляко позбавити опозицію владних ресурсів і дієвих публічних механізмів впливу на прийняття політичних рішень різними «примусовими способами низької інтенсивності: «юридичні» переслідування, селективні розслідування податкових або контрольних органів, дифамація судових позовів проти незалежних ЗМІ, публічний наклеп проти опозиції, шантаж тощо» [7, с. 48]. Також подібним режимам властиві намагання контролювати інші гілки влади та вертикально підпорядкувати бюрократичний апарат.

Зважаючи на це, лінією розмежування між конкурентним авторитаризмом і жорсткою авторитарною системою влади, на наш погляд, може слугувати *ступінь* використання неправового примусу в якості головного чи регулярного політичного засобу в боротьбі за утримання влади. Змагальницький авторитаризм (інша поширена назва досліджуваного тут підтипу ГПР) використовує примусові політичні засоби *низької* інтенсивності, що сприяє виникненню конкурентного підґрунтя публічної боротьби, жорсткий авторитаризм – примус *високої* інтенсивності, силові та репресивні методи. Ці умови сприяють тому, що множинні суб'єкти владних відносин наважуються з'явитися на політичному полі, тим самим плюралізуючи режим. Дане «пом'якшення» авторитаризму уможливилось на фоні недооцінки автократами всієї ризикованості (для збереження своєї політико-владної монополії) електоральних процедур, коли вони розширюють виборчі права громадян і допускають до політичної участі все більшу частку населення.

Варто додати, що параметр електоралізму для режимів сірої зони, на якому зосереджувалася велика кількість вчених (від С. Гантінгтона до Л. Даймонда й А. Шедлера), є евристично малопотенційним у розробці системних теоретичних засад і виробленні надійної методології дослідження ГПР. Куди більш корисними в дано-

му напрямі є комплементарність концепцій В. Меркеля і А. Круасана та С. Левіцкі й Л. Вея, завдяки певній відповідності результатів обох концепцій. Це, зокрема, дозволяє, при спектральному аналізі та ретельному підборі критеріїв шкалювання, вибудувати подану нижче двополюсну модель ГПР, в якій поєднані характеристики дефектної демократії та конкурентного авторитаризму.

Рис. 1. Двополюсна модель гібридного політичного режиму.

Отже, двохспектральність плюралізм–монополізм слугує показником розрізнення та міри (від центру до «полюсів») демократичності/авторитарності типів режимів, або субтипів ГПР. Даний критерій ґрунтується на бінарному принципі організації та функціонування в системі суспільства політичних акторів. У демократії діє принцип множинності, в авторитаризмі – монізму та, відповідно – принцип концентрації політико-владних повноважень в руках одного такого суб'єкта (монополія на владу). Однак, це лише узагальнена характеристика двох типів режимів і двох субтипів гібрида, котра для нас цінна тим, що проводить межу між «демократіями з прикметниками» й «авторитаризмами з прикметниками».

Дана позиція ускладнюється та вдосконалюється завдяки фіксації обсягу використання протилежних, але не взаємовиключних, засобів реалізації політичної влади. В будь-яких недемократичних режимах домінуючим є використання примусових політичних знарядь на неправовій основі, хоч воно може бути і легальним. В разі розгортання правлячою групою примусу високої інтенсивності й у великих обсягах (але не тотально), а також регулярної періодичності, режим слід типологізувати як авторитарний. Якщо режим користується протиправним примусом низької інтенсивності дозовано та вибірково, то такий авторитаризм можна вважати «пом'якшеним». У випадку якщо в останньому ще й існують конкуруючі групи і вони здатні загрожувати монополії на владу, такий режим слід називати конкурентним авторитаризмом.

Конкурентоспроможність – це той параметр, здатний поєднати однією шкалою обидва спектри режимних типів і субтипів ГПР. Слабко вираженою політично-владна конкуренція починає діяти лише в конкурентному авторитаризмі, розширюється і у певній мірі гарантується правовими контрфорсами в дефектних демократіях й у значних обсягах функціонує при демократіях. За демократичної регресії режиму в дефектних демократіях політичний плюралізм і конкурентність за владу стають дисфункціональними.

Допущення через участь у виборах до політичного процесу широких мас населення не передбачає те, що авторитаризм автоматично стає конкурентним. Якщо він

таким і починає бути, тоді відпадає потреба обмежуватися концептом електорального авторитаризму з визначальним для нього виборчим критерієм у комплексному дослідженні ГПР. В електоральних демократіях починає конституюватися правова форма правил гри, проте дані гарантії є мало- чи недієвими за рахунок своєї нормативності. Та ж сама ситуація з цим в електоральному авторитаризмі. Тому, оскільки дані категорії не характеризують принципових відмінностей, ми намагалися не оперувати ними. Їхнім зображенням в моделі автор спробувала унаочнити те, що ці обидві форми ГПР не функціонують «дзеркально» у відповідних до своїх денотатів субтипах гібриду, а посідають певне місце в схемі, залежно від мірності різних шкал.

Висновки. Концепція гібридного режиму, будучи складовою більш широкої неklasичної теорії політичних режимів, все більше вдосконалює методологічний інструментарій на шляху комплексного розкриття змісту свого предмета. Тим самим набуває значущості прикладний потенціал концепції, що стає спроможною сьогодні виробляти практичні політико-управлінські рекомендації для режимів сірої зони.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що, по-перше, операціоналізація двох сутнісних аспектів ГПР уможлиблюється завдяки виокремленню параметрів потестарних джерел даного режиму, в основі яких – різниця між способами, інтенсивністю та обсягом використання засобів реалізації політичної влади в конкретному суспільстві у визначений період. По-друге, за структурно-суб'єктивним принципом виокремлення акторів владних відносин (монополія–плюралізм) ми проводимо лінію розмежування як між недемократичним й демократичним типами політичних режимів, так і між авторитарним та демократичним субтипами ГПР. Потретье, межа між дефектною демократією та демократичним типом режиму пролягає на основі пошкодження демократичних інститутів (дефектів). Відмінність конкурентного авторитаризму як субтипу ГПР від авторитарного типу режиму полягає (крім наявності демократичних інститутів в останньому й конкурентно-владного функціонування політичних суб'єктів) у використанні примусових засобів владного управління низької інтенсивності. По-четверте, застосовуючи якісний критерій владної конкурентоздатності в суспільстві політичних сил, виникає можливість поєднати обидва спектри ГПР органічним загальнорежимним параметром. Тим самим відкривається перспектива ускладнення спектрального аналізу, збільшення змінних у шкалюванні та надання моделі виміру динаміки.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Меркель В. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях [Текст] / В. Меркель, А. Круассан // Полис. – 2002. – № 1. – С. 6–17.
2. Although Kazakhstan election preparations efficiently administered, choice for voters was limited, say ODIHR observers [Електронний ресурс] // OSCE. – Режим доступу: www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/153521 (дата звернення 20.06.2015) – Заголовок з екрану.
3. Bogaards M. How to classify hybrid regimes? Defective democracy and electoral authoritarianism [Текст] / M. Bogaards // Democratization. – 2009. – Vol. 16, – №. 2. – pp. 399–423.
4. Carothers T. The end of the transition paradigm [Текст] / T. Carothers // Journal of democracy. – 2002. – Vol. 13. – №. 1. – pp. 5–21.
5. Diamond L. Developing democracy: toward consolidation [Текст] / L. Diamond. – Baltimore: The John Hopkins University Press, 1999. – 612 p.
6. Friedrich C. J. Totalitarian Dictatorship and Autocracy [Текст] / C. J. Friedrich, Z. K. Brzezinski – 2d ed., rev. by Carl J. Friedrich. – Cambridge (Mass), 1965. – 439 p.
7. Levitsky S. Competitive authoritarianism: hybrid regimes after the Cold War (Problems of international politics) [Текст] / S. Levitsky, L. Way. – Cambridge University Press, 2010. – 493 p.
8. Levitsky S. The rise of competitive authoritarianism [Текст] / S. Levitsky, L. Way // Journal of Democracy. – 2002. – Vol. 13. – №. 2. – pp. 51–65.
9. Linz J. J. Totalitarian and authoritarian regimes [Текст] / J. J. Linz. – Boulder, Colorado : Lynne Rienner Publishers, 2000. – 343 p.

10. Merkel W. Embedded and defective democracies [Текст] / W. Merkel // Democratization. – 2004. – Vol. 11. – №. 5. – pp. 33–58.

REFERENCES:

1. Merkel' V., Kruassan A. Formal'nye i neformal'nye instituty v defektnykh demokratiyakh [Formal and informal institutions in defective democracies] // Polis. – 2002. – № 1. – С. 6–17.
2. Although Kazakhstan election preparations efficiently administered, choice for voters was limited, say ODIHR observers [Electronic resource] // OSCE. – Access mode: www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/153521 (Accessed 20 July 2015)
3. Bogaards M. How to classify hybrid regimes? Defective democracy and electoral authoritarianism // Democratization. – 2009. – Vol. 16, – No. 2. – pp. 399–423.
4. Carothers T. The end of the transition paradigm // Journal of democracy. – 2002. – Vol. 13. – No. 1. – pp. 5–21.
5. Diamond L. Developing democracy: toward consolidation. – Baltimore: The John Hopkins University Press, 1999. – 612 p.
6. Friedrich C. J., Brzezinski Z. K. Totalitarian Dictatorship and Autocracy – 2d ed., rev. by Carl J. Friedrich. – Cambridge (Mass), 1965. – 439 p.
7. Levitsky S., Way L. Competitive authoritarianism: hybrid regimes after the Cold War (Problems of international politics). – Cambridge University Press, 2010. – 493 p.
8. Levitsky S., Way L. The rise of competitive authoritarianism // Journal of Democracy. – 2002. – Vol. 13, – No. 2. – pp. 51–65.
9. Linz J. J. Totalitarian and authoritarian regimes. – Boulder, Colorado : Lynne Rienner Publishers, 2000. – 343 p.
10. Merkel W. Embedded and defective democracies // Democratization. – 2004. – Vol. 11. – No. 5. – pp. 33–58.

Сарбаш К. А., аспирантка кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна), E-mail: sarbash.kate@gmail.com

Двухполюсная модель гибридного политического режима.

Аннотация. Синтезированы в единый подход методологические принципы концепций дефектной демократии и конкурентного авторитаризма. Обоснована целесообразность выделения в гибридном типе политического режима авторитарного и демократического спектров. На основании раскрытия сущностных аспектов функционирования гибридного режима, сконструирована его двухполюсная модель.

Ключевые слова: гибридный политический режим, дефектная демократия, конкурентный авторитаризм, властная конкурентоспособность, двухполюсная модель гибридного режима.

Sarbash K., postgraduate student of the Department of Social Philosophy and Philosophy of Education, National pedagogical university named after M. P. Dragomanov (Kyiv, Ukraine), E-mail: sarbash.kate@gmail.com

Model of a bipolar of hybrid political regime.

Abstract. In a quite dynamic and unsteady modern world such traditional political concepts as «democracy» and «authoritarianism» need to be given with new meanings and to be objectified in political practice. The non-classical theory of political regimes include category of «hybrid political regime» as well. However, due to difficult for understanding essence of this political phenomenon and multivariability of its research, the development pace in this field it is rather low.

This article aims at discovering the ambiguity of a hybrid regime and at covering its ambivalent specificity via the model building. The main task of reaching the goal of this paper is to provide a complex research of democratic and authoritarian subtypes of hybrid regimes. This is to be done by the synthetic unity of the defective democracy and competitive authoritarianism concepts.

Using of such methods as neoinstitutionalism, systematic approach, structural-functional analysis and spectral analysis, the method of scaling helped to achieve the aim of this article. Due to the last method, the measurement of the level of democracy and authoritarianism of relevant subtypes of hybrid regime was made. The spectral analysis was used to display the two-way nature of hybrid political regime. The measurement of regimes' competitiveness is important as well as a tool of epistemology. It is the factor that unites two spectrums of a hybrid political regime. Equally important is making a distinction between the hybrid subtype of authoritarian regime and

authoritarianism using the intensity of coercion criterion. The competitive authoritarianism uses means of political coercion of low intensity (falsification of election results, «legal» opposition repressions, corruption, etc.). The authoritarian type uses high intensity political coercion (physical repression against opponents of the regime, brutal violation of political rights and civil liberties, the destruction of the opposition, etc.).

Thus, the «pluralism–monopolism» bipolarity serves as an indicator to differentiate and measure (from the center to extremes) the democratic/authoritarian nature of the regime or subtypes of hybrid political regime. Pluralism and monopoly are the principles of organization and functioning of the society in the system of political actors. Law and coercion are dominant ways of governing in different regimes' types. If in political regime existing democratic institutions are malfunctioning in its institutional setting, such democracy should be considered as a defective one. If competitive «pseudodemocracy» does not shrink from using coercive political means, but they are of a low intensity, it is a competitive authoritarianism. As for the practical value of the results of the article, the most important thing is that the development of different democratization strategies of different hybrid political regime subtypes is becoming possible.

Key words: *hybrid political regime, defective democracy, competitive authoritarianism, competitiveness of power, model of a bipolar hybrid regime.*

УДК 327

Лаврук І. М.

головний спеціаліст департаменту АПР

ОДА Івано-Франківської області

(Івано-Франківськ, Україна), E-mail: taras.lavruk@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ ПЕРЕДВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ

Анотація. Дослідження вивчає активність громадян під час виборчої кампанії. Вибори, які проводилися у Польщі та Україні мали різний рівень і політичне значення, однак в обох країнах спостерігалася не висока явка громадян. З одного боку, парламентські вибори за своєю важливістю мають заохочувати до участі більше громадян, однак для Польщі питання низької явки є хронічною проблемою. На перший погляд країна-сусід має менше проблем, не переживає серйозних потрясінь і більш стабільна в економічному плані. Проте, невизначеність виборців і їх неучасть у голосуванні актуальні як для політично нестабільній Україні, так і для більш успішнішої Польщі.

Ключові слова: *електоральна участь, парламентські вибори, виборчі кампанії, невизначеність виборців*

Постановка проблеми. 25 жовтня 2015 р. в Україні відбувся перший тур місцевих виборів, цього ж дня в Польській Республіці обирали політичні сили, які представлятимуть інтереси громадян в парламенті. Україна та Польща досить близькі країни не лише географічно, ми поділяємо спільну історію та стикнулися майже з однаковими проблемами після розпаду соціалістичної системи. Процес формування політичної системи став випробуванням для обох країн з моменту обрання ними самостійного шляху. Проблеми реформування та вдосконалення системи влади, питання корупції та налагодження контакту з громадянами – вимагало не одного року зусиль. Польщі вдалося побороти численні труднощі і взяти демократичний курс та орієнтацію на Захід, Україна ж знаходиться на початку цього довгого та часом суперечливого шляху і результати не дозволяють сказати, що цей процес успішний та безболісний. Оцінюючи досвід Польщі, Україна має можливість взяти його за зразок у багатьох політичних питаннях, зокрема в питанні формування виборчого законодавства.

Мета статті – дослідити особливості українських місцевих виборів та парламентських виборів в Польщі крізь призму виборчої системи, неявки та невизначеності виборців. Для досягнення мети були сформувані наступні **завдання**:

- порівняти виборчі системи України та Польщі;